

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 282/2023-17

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] zastúpeného advokátskou kanceláriou Hronček & Partners, s. r. o., Kálov 1, Žilina, v mene ktorej koná konateľ a advokát JUDr. Róbert Hronček, proti uzneseniu Okresného súdu Žilina č. k. 4C/98/2019 z 8. novembra 2022 a postupu, ktorý jeho vydaniu predchádzal, takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 13. januára 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom a uznesením Okresného súdu Žilina (ďalej len „okresný súd“) označeným v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť a vec vrátiť súdu na ďalšie konanie. Súčasne žiada priznať primerané finančné zadosťučinenie a náhradu trov konania.

2. Z ústavnej sťažnosti, príloh k nej pripojených a vlastných zistení ústavného súdu vyplýva, že sťažovateľ v konaní vedenom pred okresným súdom pod sp. zn. 4C/98/2019 vystupoval v procesnej pozícii žalobcu a žalobou doručenou okresnému súdu 23. decembra 2019 sa domáhal náhrady škody spôsobenej žalovaným ako advokátom pri výkone povolania neodborným vypracovaním zmluvy. Súčasne s podanou žalobou požiadal o oslobodenie od súdnych poplatkov v celom rozsahu, ktorému okresný súd uznesením č. k. 4C/98/2019 z 24. augusta 2021 nevyhovel (právoplatnosť nadobudlo 30. augusta 2021).

3. Okresný súd uznesením č. k. 4C/98/2019 z 13. júla 2022 vydaným vyšším súdnym úradníkom konanie zastavil. Vydaniu tohto uznesenia predchádzala výzva na zaplatenie súdneho poplatku, ktorá bola doručená právnemu zástupcovi sťažovateľa 20. septembra 2021. Lehota na zaplatenie poplatku márne uplynula 30. septembra 2021. Na základe týchto okolností, aplikujúc § 10 ods. 1

zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“) a konštatujúc vznik poplatkovej povinnosti žalobcovi dňom podania žaloby, ktorá nebola ani dodatočne v lehote určenej súdom splnená, súd konanie zastavil.

4. Proti uzneseniu vydaného vyšším súdnym úradníkom podal sťažovateľ sťažnosť, v ktorej uviedol, že sa mu nepodarilo predmetnú čiastku zabezpečiť, a to vzhľadom na jeho majetkové a zárobné pomery. Uviedol, že v predmetnom konaní došlo k zmene od podania predchádzajúceho návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov, a v tejto súvislosti poukázal na uznesenie okresného súdu č. k. 2Odk/206/2020 z 11. januára 2021, ktorým bol na majetok sťažovateľa vyhlásený konkurz, ustanovený správca, vyzvaní veritelia, oddlžený sťažovateľ tak, že bol zbavený všetkých dlhov, a bolo začaté hlavné insolvenčné konanie podľa čl. 3 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/848 z 20. mája 2015 o insolvenčnom konaní, a to z dôvodu nemajetnosti sťažovateľa. Uvedené uznesenie bolo zverejnené v Obchodnom vestníku 18. januára 2021 č. 10/2021. Sťažovateľ spolu so sťažnosťou, ktorou žiadal okresný súd o zrušenie uznesenie z 13. júla 2022, opätovne podal návrh na oslobodenie od platenia súdnych poplatkov z dôvodu nemajetnosti.

5. O sťažnosti rozhodol okresný súd obsadený sudcom uznesením č. k. 4C/98/2019 z 8. novembra 2022 (ďalej len „napadnuté uznesenie“) tak, že ju ako nedôvodnú zamietol.

II.

Argumentácia sťažovateľa

6. Podstatou sťažnosti sťažovateľa je jeho tvrdenie o tom, že postupom okresného súdu zastavením konania z dôvodu nezaplatenia súdneho poplatku mu bola odopretá možnosť uplatniť si svoj nárok na náhradu škody. Porušenie práva na spravodlivý proces postupom okresného súdu tak spočívalo v bezdôvodnom a arbitrárnom odopretí spravodlivosti (*denegatio iustitiae*) a znemožnením realizácie základných práv sťažovateľa garantovaných ústavou. Sťažovateľ zdôrazňuje, že je osobou so zanedbateľným mesačným príjmom, ktorý mu nestačí na pokrytie bežných životných situácií, a nie ešte na pokrytie súdnych poplatkov a iných trov súdneho konania, pričom jeho osobné pomery odôvodňujú oslobodenie od súdneho poplatku v danej veci.

7. V prospech navrhovanej kasačnej intervencie ústavného súdu proti napadnutému uzneseniu okresného súdu o zamietnutí jeho sťažnosti sťažovateľ s dôrazom na dodržiavane materiálneho vedenia konania vyjadruje svoj nesúhlas s právnym posúdením a odôvodnením napadnutého rozhodnutia, ktoré považuje za nesprávne. Argumentuje nedostatočným zaoberaním sa jeho právnou vecou, nesprávnou aplikáciou a výkladom právnej normy, resp. uchýlením sa k prísne formalistickému výkladu a aplikácii práva. Konkrétne, nesúhlasí s tvrdením súdu, že pohľadávka voči sťažovateľovi na zaplatenie súdneho poplatku vznikla doručením výzvy na zaplatenie súdneho poplatku 20. septembra 2023, a s poukazom na § 5 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch tvrdí, že poplatková povinnosť vznikla práve podaním žaloby, a to 23. decembra 2019. Preto nie je možné prijať ani tvrdenie, že poplatková povinnosť sťažovateľa vznikla po rozhodujúcom dni (vyhlásenie konkurzu zverejnením v Obchodnom vestníku 18. januára 2021, pozn.) v zmysle § 166a ods. 1 písm. a) zákona č. 7/2005 o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o konkurze“). Zároveň sťažovateľ

nesúhlasí, že nedošlo k zmene skutkového stavu pre rozhodnutie o oslobodení sťažovateľa od platenia súdnych poplatkov v rámci predmetného súdneho konania.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

8. Podstatou ústavnej sťažnosti je porušenie práva na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru) napadnutým uznesením okresného súdu o zamietnutí sťažnosti proti uzneseniu o zastavení konania v dôsledku nezaplateného súdneho poplatku, čím malo dôjsť k odňatiu jeho prístupu k súdu. Okresnému súdu vytyka najmä nedostatočné zaoberanie sa jeho osobnými a majetkovými pomermi, ktoré aj vzhľadom na prebiehajúce konkurzné konanie odôvodňujú oslobodenie od platenia súdnych poplatkov, ako aj formalistický výklad právnych noriem v jeho veci.

III.1. K namietanému porušeniu práva na spravodlivý proces:

9. Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v tom, že každý sa môže domáhať ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranné vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy).

10. S ohľadom na vymedzený predmet konania ústavný súd už viackrát zdôraznil, že právo na súdnu ochranu (právo na prístup k súdu) nie je absolútne, ale v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha podmienkam (v súlade s čl. 46 ods. 4 v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy), akými sú napríklad procesná subjektivita, zákonné lehoty, náležitosti žaloby, *exceptio rei iudicatae* (prekážka právoplatne rozhodnutej veci), prekážka litispendencie, ako aj platenie súdnych poplatkov a iné podmienky súdneho konania. Ústava ani dohovor negarantujú právo na bezplatné súdne konanie. Uloženie poplatkovej povinnosti v súkromnoprávných sporoch teda nemožno samo osebe považovať za rozporné s právom na prístup k súdu chráneným v čl. 6 ods. 1 dohovoru a čl. 46 ods. 1 ústavy (napr. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kreuz proti Poľsku z 19. 6. 2001, sťažnosť č. 28249/95, bod 60; rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Airey proti Írsku z 9. 10. 1979, sťažnosť č. 6289/73, bod 26, ako aj IV. ÚS 144/04).

11. Rozhodovanie o súdnych poplatkoch – napr. o oslobodení od súdnych poplatkov, o zastavení konania pre nezaplatenie súdneho poplatku a podobne – spravidla nemôže byť predmetom ústavnej ochrany, pretože aj keď sa jeho výsledok sekundárne dotýka účastníka konania, samotný „spor“ o oslobodenie od súdnych poplatkov vzhľadom na podstatu konania v zásade nedosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie základných práv a slobôd sťažovateľa (z novšej judikatúry napr. II. ÚS 224/2018, II. ÚS 105/2018, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015). Rozhodovanie o tom, či sú splnené zákonom ustanovené podmienky, napríklad na oslobodenie od súdnych poplatkov, o následkoch nepriznania oslobodenia od povinnosti zaplatiť súdny poplatok alebo o zastavení konania pre nezaplatenie súdneho poplatku, spadá výlučne do rozhodovacej právomoci všeobecných súdov. Je preto vecou judikatúry všeobecných súdov, aby vymedzila kritériá,

z ktorých bude pri aplikácii zákonných ustanovení týkajúcich sa súdnych poplatkov vychádzať (porov. I. ÚS 27/2014, III. ÚS 559/2011, III. ÚS 441/2014).

12. Aj rozhodovanie všeobecných súdov o uložení povinnosti zaplatiť súdny poplatok však musí mať zákonný podklad a nemôže byť výsledkom arbitrárneho prístupu či zjavne nesprávneho posúdenia situácie predpisom podústavného práva, ktorým je v tomto prípade zákon o súdnych poplatkoch. Zároveň musí odôvodnenie súdneho rozhodnutia jasne a zrozumiteľne poskytovať odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (III. ÚS 78/07, IV. ÚS 115/03, III. ÚS 209/04).

13. Ústavný súd v danom prípade zaznamenal stret civilného sporového procesu (rozhodovanie o podmienkach konania v súvislosti so splnením poplatkovej povinnosti) a insolvenčného práva, resp. práva osobného bankrotu. Uvedený stret bol vyvolaný tým, že po podaní žaloby sťažovateľom bol na jeho majetok vyhlásený konkurz. Do sťažovateľovej predstavy, že okresný súd prizná sťažovateľovi oslobodenie od zaplataenia súdneho poplatku pomerne vysokej hodnoty, zohľadňujúc vyhlásenie konkurzu s priamym dosahom na jeho majetkové pomery, zasiahol okresný súd svojím právnym záverom vyjadreným v uznesení z 24. augusta 2021 o nepreukázaní ním deklarováných podmienok na jeho oslobodenie od súdnych poplatkov s tým, že skutočnosť, že bol na sťažovateľa vyhlásený konkurz, samo osebe neodôvodňuje vydanie rozhodnutia o jeho oslobodení od súdnych poplatkov. Od negatívneho výsledku tohto uznesenia sa odvíjal ďalší procesný postup súdu, ktorý po márnom uplynutí lehoty na zaplataenie súdneho poplatku určenej vo výzve súdu viedol k zastaveniu konania o hmotnoprávnom nároku uplatnenom žalobou. Z obsahu sťažnosti proti zastaveniu konania vyplýva ťažisková argumentácia akcentujúca jeho nepriaznivé zárobné a majetkové pomery s prepojením na neukončené konkurzné konanie. V obdobnom duchu znie aj argumentácia v ústavnej sťažnosti atakujúca napadnuté uznesenie o zamietnutí jeho sťažnosti.

14. Pre posúdenie opodstatnenosti tvrdení sťažovateľa o nemateriálnom a nesprávnom prístupe súdu z dôvodov uvedených v bode 6 a 7 tohto uznesenia je nevyhnutné konštatovať, že východiskový sťažnostný argument sťažovateľa nemá relevantný materiálny rozmer k predmetu daného konania pred okresným súdom, ktorým je konanie o zastavení konania, ktoré má výlučne procesnoprávny charakter.

15. Splnenie poplatkovej povinnosti je procesnou podmienkou konania vyplývajúcou z osobitného predpisu – zákona o súdnych poplatkoch. Ak nepríde k splneniu poplatkovej povinnosti a nie sú naplnené predpoklady na iný postup súdu, súd v zmysle § 10 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch vyzve stranu sporu na zaplataenie súdneho poplatku. V prípade, ak v súdom stanovenej lehote k splneniu poplatkovej povinnosti nepríde, súd zastaví konanie uznesením. Napadnuté rozhodnutie okresného súdu tak predstavovalo zákonný následok nezaplataenia súdneho poplatku za žalobu, ktorý nepodlieha prípadnej diskrecii vo veci konajúceho všeobecného súdu. Z naznačenej procesnej situácie je zrejmé, že súd si splnil svoju povinnosť urobiť vhodné opatrenia na odstránenie nedostatku procesnej podmienky spočívajúceho v nezaplataení súdneho poplatku, a keďže vyčerpal všetky procesné možnosti nápravy a k zaplataeniu súdneho poplatku nedošlo, konanie zastavil.

16. Pokiaľ sťažovateľ namieta, že okresný súd sa nedostatočne zaoberal jeho opätovným návrhom na priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov, formalisticky a nesprávne vec posúdil, ústavný súd konštatuje, že takáto opätovná, resp. ďalšia žiadosť v lehote na podanie sťažnosti

proti uzneseniu o zastavení konania je v danom prípade bez ďalšej relevancie, pretože okresný súd v konaní o zastavení konania pre nezaplatenie súdneho poplatku nemá právomoc posudzovať a revidovať skoršie právoplatné rozhodnutie o nepriznaní oslobodenia od platenia súdnych poplatkov (*a contrario* § 10 ods. 2, § 10 ods. 3 zákona o súdnych poplatkoch). Platí to o to viac, ak v okolnostiach tejto konkrétnej veci vyhlásenie konkurzu nepredstavuje zmenu pomerov odôvodňujúcu zmenu právoplatného rozhodnutia o nepriznaní oslobodenia od platenia súdnych poplatkov.

17. Pokiaľ sťažovateľ akcentuje materiálny rozmer svojho nároku na oslobodenie od súdnych poplatkov, od ktorého odvíja porušenie svojho základného práva podľa ústavy a dohovoru, ústavný súd konštatuje, že námietky spochybňujúce dôvody nepriznania oslobodenia od súdnych poplatkov skorším uznesením okresného súdu z 24. augusta 2021 mohli byť predmetom ústavnoprávneho prieskumu iniciovaného včas podanou ústavnou sťažnosťou, v ktorom by ústavný súd zaoberal zlučiteľnosťou účinkov interpretácie a aplikácie predovšetkým § 254 ods. 1 Civilného sporového poriadku s ústavou, a to s osobitným zreteľom na to, ako súd vyhodnotil skutočné pomery strany odôvodňujúce oslobodenie od platenia súdnych poplatkov (m. m. I. ÚS 295/2020). Ústavný súd mal z vlastnej rozhodovacej činnosti za preukázané, že sťažovateľ uznesenie okresného súdu o nepriznaní oslobodenia od platenia súdnych poplatkov z 24. augusta 2021 ústavnou sťažnosťou nenapadol. Aj napriek tomu, že sťažovateľ sa v petite ústavnej sťažnosti domáha vyslovenia porušenia svojich základných práv na spravodlivý proces postupom okresného súdu, ktorého súčasťou je aj dané uznesenie z 24. augusta 2021 ako výsledok tohto postupu, ústavný súd v tomto konaní uvedené uznesenie nemôže podrobiť ústavnoprávnenému prieskumu, keďže tomu bráni nesplnenie jednej z podmienok na úspešné podanie ústavnej sťažnosti, ktorým je podanie v dvojmesačnej zákonnej lehote.

18. Ústavný súd tak konštatuje, že optikou civilného procesného práva je postup okresného súdu, ktorého predmetom bolo zastavenie konania pre nezaplatenie súdneho poplatku ústavným súdom vnímaný ako správny, keďže má oporu v aplikovaných právnych predpisoch vo väzbe na konkrétne okolnosti danej veci. Zároveň je však potrebné dodať, že odôvodnenie napadnutého uznesenia okresného súdu vyznieva zmätočne, a to pre danú vec nerelevantným odkazom na aplikáciu § 166a zákona o konkurze a nesprávnym posúdením vzniku povinnosti na zaplatenie súdneho poplatku. Ústavný súd zdôrazňuje, že poplatková povinnosť sťažovateľovi vznikla v súlade s § 5 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch už podaním žaloby. Ustanovenie § 10 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch prostredníctvom inštitútu následnej výzvy (použiteľnej v prípade nesplnenia zákonnej povinnosti poplatníka) umožňuje poplatníkovi zaplatiť súdny poplatok ešte v dodatočnej lehote, ktorú možno z jej povahy označiť za lehotu na nápravu. Účelom výzvy teda nie je uloženie povinnosti zaplatiť súdny poplatok, ale upozornenie na jej nesplnenie, pričom samotná poplatková povinnosť vyplýva priamo zo zákona o súdnych poplatkoch.

19. Aj napriek výhradám voči odôvodneniu napadnutého uznesenia uvedené nebolo v prerokúvanej veci spôsobilé vyvolať kasačnú intervenciu ústavného súdu, keďže už uznesenie vydané vyšším súdnym úradníkom nemožno považovať za svojvoľné. Ústavný súd na tomto mieste zdôrazňuje, že konanie pred súdom prvej inštancie a pred odvolacím súdom (v tomto prípade sťažnostným súdom, pozn.) tvorí jeden celok a určujúca spätosť uznesenia odvolacieho súdu s potvrdzovaným uznesením vytvára ich organickú (kompletizujúcu) jednotu.

20. Ústavný súd týmto svojím prístupom nasleduje princíp racionality v konaní o ústavných sťažnostiach, ktorý v okolnostiach individuálnych vecí prehodnocuje reálne dopady porušenia procesných práv na postavenie sťažovateľov a ochranu ich základných práv (m. m I. ÚS 68/2022, I. ÚS 12/2022). V konkrétnom prípade, uprednostňujúc už uvedený princíp, nepovažuje za hospodárne rušiť napadnuté uznesenie len pre účely jeho doplnenia, resp. opravy niektorých nesprávností, keďže odstránenie tohto procesného nedostatku by nebolo spôsobilé ovplyvniť situáciu sťažovateľa v jeho prospech.

21. Sumarizujúc uvedené, ústavný súd konštatuje, že okresný súd napadnutým rozhodnutím nemohol zasiahnuť do základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu a do jeho práva spravodlivé súdne konanie, pretože toto rozhodnutie predstavovalo zákonný následok nezaplatenia súdneho poplatku za podanú žalobu. Uzatvára, že v tomto konkrétnom prípade nie je napadnuté uznesenie okresného súdu takým excesom z požiadaviek kladených na spravodlivý proces a nedošlo ním k takému extrémnemu vybočeniu z princípu spravodlivosti, ktoré by mohlo nadobudnúť ústavnoprávnu intenzitu.

22. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd konštatuje, že medzi namietaným porušením základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a uznesením okresného súdu nie je príčinná súvislosť, ktorá by signalizovala porušenie označených práv a možnosť vyslovenia ich porušenia po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie. Z uvedených dôvodov ústavnú sťažnosť odmietol s poukazom na § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov ako zjavne neopodstatnenú.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 18. mája 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu